

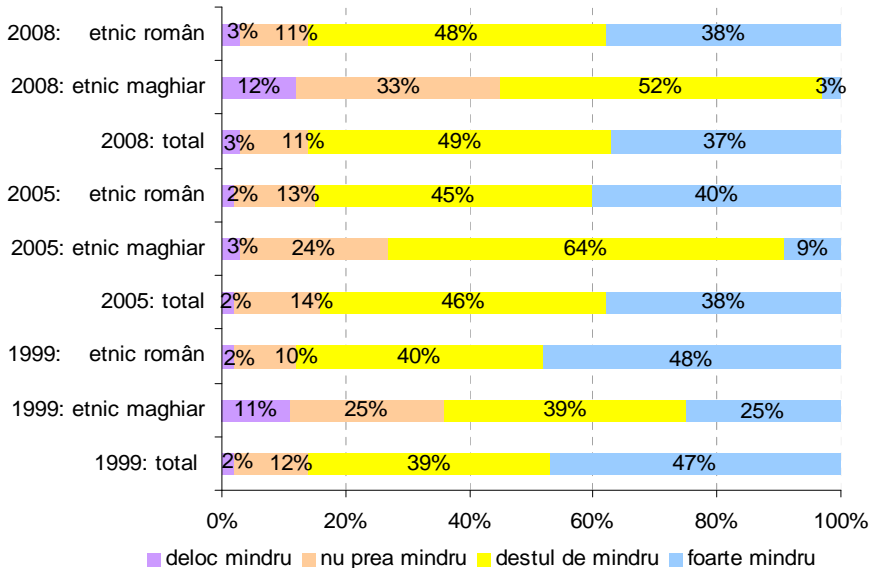

Dimensiuni identitare și atitudini față de străini

Identitate: mândria de a fi cetățean român

Unul dintre vectorii importanți ai identității este mândria apartenenței la un grup/categorie socială. În 2008, din totalul populației intervievate, 37% se consideră foarte mândri că sunt români iar 49% destul de mândri, 11% nu prea mândri iar 3% deloc mândri. Aceste rezultate ne arată faptul că ponderea celor care se declară mândri că sunt cetățeni români nu diferă față de anii anteriori (datele din 1999 și 2005). Diferențe și variații semnificative apar însă în cazul în care răspunsurile sunt detaliate în funcție de apartenența etnică asumată. Astfel dacă în 1999, 49% dintre etnicii români și 25% dintre etnicii maghiari se declarau foarte mândri că sunt cetățeni români, în 2005 ponderea scade la 40% respectiv la 9% iar în 2008 ajunge la 38% respectiv 3%.

Cât de mândru vă simțiți că sunteți cetățean al României?

Notă: "Non răspunsurile" și răspunsurile "Nu știu" au fost eliminate din analize

În 2008, cei care declară că nu sunt deloc mândri de cetățenia română, dintre etnicii români, aparțin mai degrabă din categoriei de vârstă sub 30 de ani decât altei categorii de vârstă; cei care declară că sunt foarte mândri, sunt mai degrabă din categoria de vârstă peste 50 de ani decât din altă categorie de vârstă și se identifică mai degrabă cu România ca zonă geografică de apartenență decât cu altă zonă geografică.

Identitate: condiții pentru a deveni cetățean român

În 2008, cel mai valorizat criteriu (altfel spus cea mai valorizată dimensiune a identității) necesar pentru a deveni cetățean român este cunoașterea limbii, urmat de cel al nașterii în România, respectiv al respectării legilor și instituțiilor politice.

European Values Survey și World Values Survey formează seria sondajelor valorilor, repetate în întreaga lume odată la 4-5 ani, ce permit înregistrarea schimbărilor modului în care oamenii gândesc despre propria lor viață. Sondajele valorilor reprezintă cele mai citate surse de analiză comparativă în literatura sociologică și din științele politice internaționale. Ele constituie singura cercetare comparativă de asemenea dimensiuni în care România este implicată încă de la începutul anilor '90.

Echipa românească pentru studiul valorilor își propune să prezinte publicului larg rezultate ale acestor cercetări. Ne interesează schimbarea valorilor, așa cum este ea înregistrată în sondajele EVS/WVS din 1993, 1999, 2005 și 2008. Urmărim să vedem cum au evoluat românii, când am intrat în cel de-al 20 an de la căderea comunismului și să ne comparăm cu modul în care gândesc ceilalți europeni.

Folosim prilejul acestei serii de newsletter-uri, care va continua pe tot parcursul anului 2009, pentru a prezenta date noi, rezultatele EVS 2008 fiind făcute publice pentru prima oară în aceste materiale. Adăugăm date provenite dintr-un sondaj realizat de ICCV în rândul românilor migrați peste hotare, comparând mereu diferențele de idei dintre aceștia și cei aflați în țară.

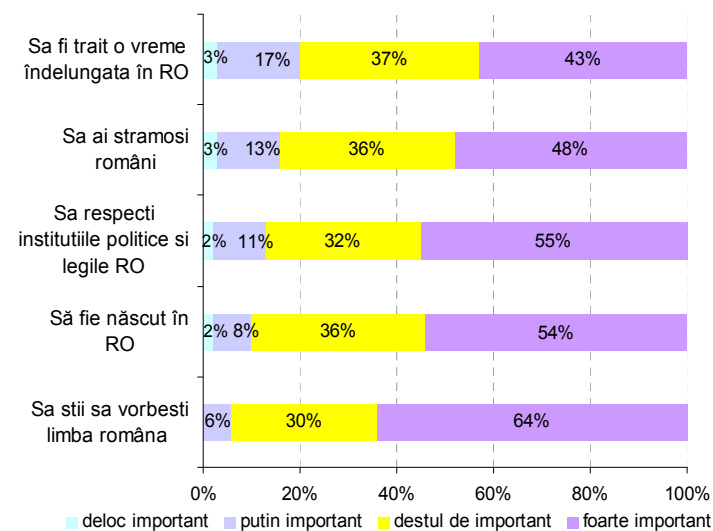
Acest număr este dedicat analizei unor vectori care țin de identitatea românilor și, în conexiune cu aceștia, de atitudinile față de străini (persoane de rasă sau etnie diferită). Între aspectele asupra cărora ne oprim sunt: mândria de a fi cetățean român, criteriile necesare pentru a deveni cetățean român, identificarea teritorială, atitudinile față de imigranți, toleranța etnică și rasială. Așa cum ne-am obișnuit deja din numerele anterioare, există trei dimensiuni analitice ale newsletterului care vizează: dinamica națională a fenomenelor, comparații cu alte țări europene și comparații ale românilor din țară cu cei din străinătate (migranți).

Horațiu Rusu

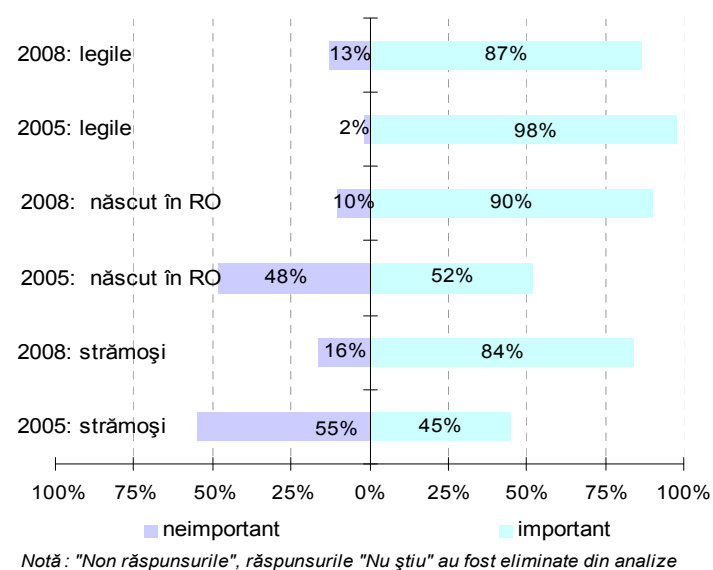
Cifre cheie din numerele viitoare ale Newsletterului:

54% dintre români nu ar dori să aibă vecini homosexuali;

62% dintre români sunt favorabili extinderii în continuare a Uniunii Europene

Importanța criteriilor necesare pentru a deveni cetățean român

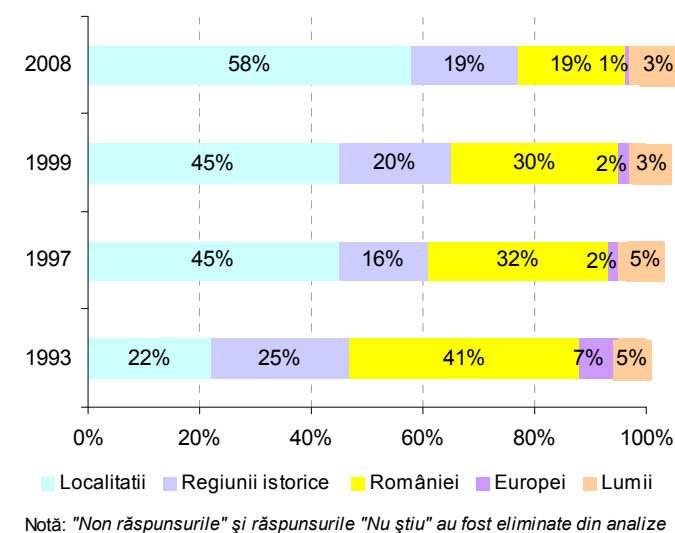
Dacă introducem în analiză, pentru comparație, și datele WVS 2005, se observă, că în 2008 este mult mai puternic valorizată dimensiunea afectivă (primordială) a identității (legături de sânge, naștere) și mai puțin cea de tip civic (respectarea legislației și instituțiilor politice). Astfel în 2008, 90% din respondenți (față de 52% în 2005) consideră că pentru a obține cetățenia română trebuie să te fi născut în România.

Importanță criteriilor pentru a deveni cetățean român (dinamica)**Identitate: identificare teritorială**

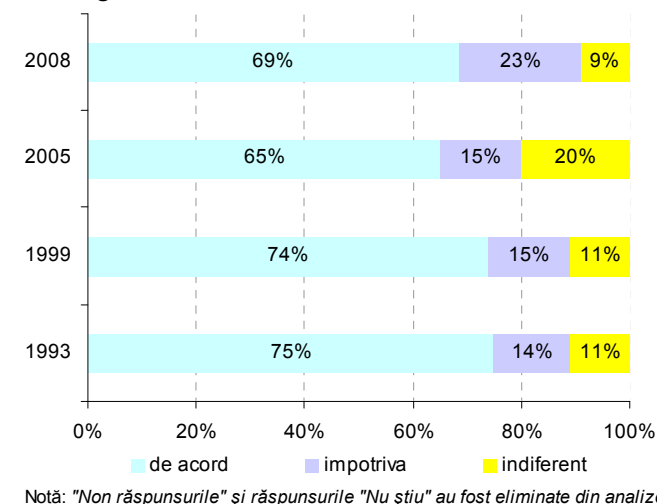
Identificarea cu o zonă geografică este un alt element cheie al identității. Apariția de entități politico economice supranaționale dar și ideologia descentralizării și strategiile comunitare de dezvoltare își revendică legitimitatea și în "existența" și forța unor anume tipuri de identități. Datele EVS din 2008 arată că mai mult de jumătate din cetățenii români (58%) se identifică în primul rând cu localitatea sau orașul în care trăiesc și doar 1% cu Europa. Cei care se identifică în primul rând cu localitatea în care trăiesc sau cu

lumea în general, provin mai degrabă din orașe cu peste 200 de mii de locuitori decât din alte tipuri de localități; cei care se identifică în primul rând cu regiunea istorică în care trăiesc (Moldova, Muntenia, Ardeal etc.) sau cu Europa provin mai degrabă din orașe cu populație între 30 de mii și 100 de mii de locuitori decât din alte tipuri de localități; iar cei care se identifică în primul rând cu România provin mai degrabă din comune mici decât din alte tipuri de localități.

Privind datele în timp, observăm că din ce în ce mai mulți cetățeni români se identifică în primul rând cu localitatea de care aparțin (58% în 2008 față de 21% în 1993) și din ce în ce mai puțin cu România sau Europa. Ponderea celor care se identifică în primul rând cu lumea în general sau cu regiunea istorică de care aparțin nu prezintă variații semnificative pe intervalul 1993-2008.

Cărei zone geografice îi aparțineți în primul rând?**Atitudini față de străini: imigranții și piața muncii**

Datele din 2008 arată că deși față de 2005 atitudinile în favoarea discriminării pe piața muncii pe baza apartenenței naționale par a fi mai răspândite (69% față

Românii ar trebui să aiba întâietate la locuri de muncă în fața imigranților/străinilor

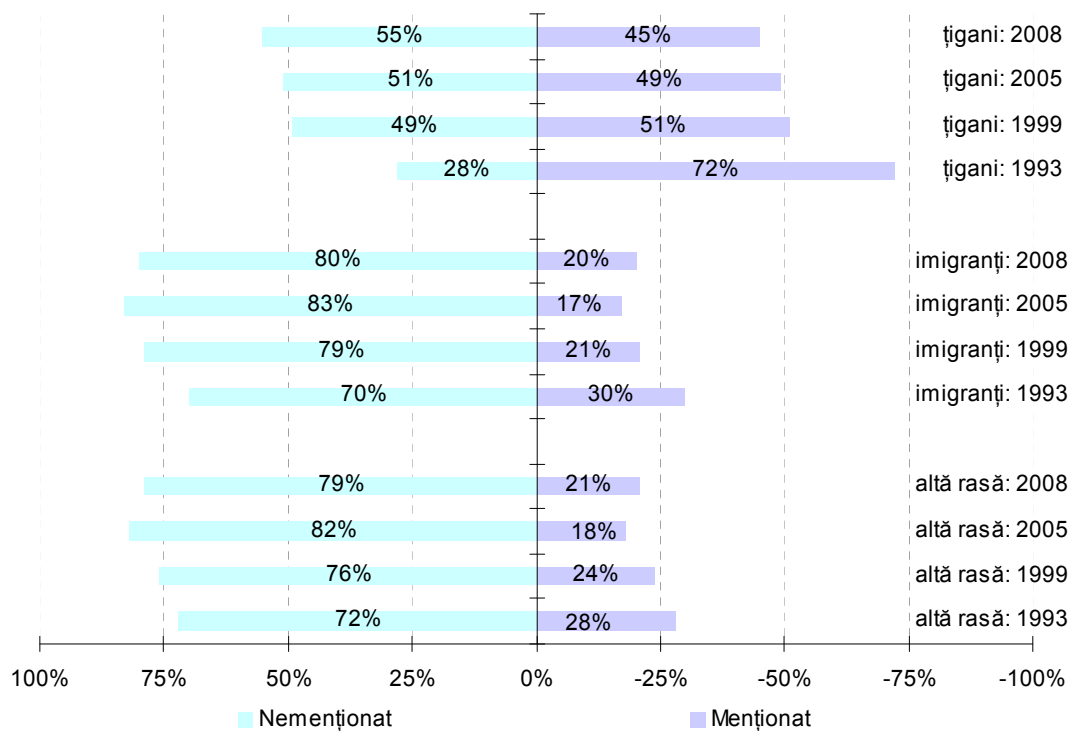
de 65%) din ce în ce mai mulți cetățeni români (23%) iau poziție în defavoarea discriminării în funcție de acest criteriu (în intervalul 1993-2005 doar 14%-15% erau împotriva). Cei care susțin în continuare discriminarea pe piața muncii sunt mai degrabă persoane aflate în prag de pensionare sau la pensie (din intervalul de vârstă 60-80 ani) decât din alt interval de vârstă, persoane care au mai degrabă școală primară decât alt nivel de educație și persoane care provin mai degrabă din comune mici decât din alte tipuri de localități. Datele sprijină teoriile conform cărora lipsa contactului direct și frecvent cu persoane alogene (favorizată de rezidență în cazul nostru), mobilitatea scăzută (favorizată de vârstă) și slaba educație sunt factori prielnici discriminării străinilor.

Atitudini față de străini: toleranță etnică/rasială

În 2008, 45% dintre cetățenii români nu și-ar fi dorit

vecini țigani, 20% nu ar fi dorit să aibă vecini imigranți și 21% persoane de altă rasă. Deși valoarea acestor indici se află la nivele inferioare celor din 1993, doar intoleranța față de țigani urmează și în 2008 curba descendentă identificată în anii anteriori. Cei care nu își doresc vecini țigani sunt mai degrabă persoane ce aparțin categoriei de vârstă de peste 80 de ani decât altei categorii de vârstă, mai degrabă etnici români decât de altă etnie, provin mai degrabă din comune mici sau orașe cu peste 200 de mii de locuitori decât din alte medii rezidențiale și mai degrabă din Moldova decât din altă regiune istorică. Cei care nu își doresc vecini persoane de altă rasă aparțin mai degrabă următoarelor categorii (decât altor categorii de același tip): români, locuiesc în mediul rural, au educație primară, vârsta între 40-50 de ani, trăiesc în Moldova. Cei care nu își doresc vecini persoane de altă rasă aparțin mai degrabă următoarelor categorii decât altor categorii de același tip: români, comună mică, trăiesc în Moldova și Dobrogea.

Persoane pe care nu le-ați dori ca vecini

Notă: "Non răspunsurile" și răspunsurile "Nu știu" au fost eliminate din analize

Surse de date: European Values Survey și World Values Survey

Sondajele valorilor, așa cum sunt cunoscute EVS și WVS, au o istorie veche. Primul val a avut loc în anii 1980, înglobând în principal țări din vestul Europei, dar și Statele Unite și Canada, ulterior adăugându-se alte câteva țări. În 1990-1991 are loc un nou val al sondajului, incluzând acum și Europa de Est, România aplicând același chestionar în 1993. Urmează valuri în 1995-1997, apoi în 1999-2001, când se înregistrează 82 de societăți participante, în 2005-2006 și în 2008-2009.

În fiecare val, țările participante au colectat date de la eșantioane reprezentative la nivel național, marjele maxime de eroare garantate cu probabilități de apariție de 95% menținându-se sub $\pm 3\%$.

Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române este gazda echipei românești pentru studiul valorilor sociale, incluzând cercetători din cadrul ICCV (Mălina Voicu, Raluca Popescu, Monica Șerban, Claudiu Tufiș, Paula Tufiș, Marian Vasile, Bogdan Voicu) și de la Universitățile din Cluj (Mircea Comșa) și Sibiu (Horațiu Rusu).

Eșantionul românesc al valului 2008 al EVS include 1488 de respondenți, colectarea datelor realizându-se în perioada aprilie-iunie 2008, în parteneriat cu MetroMedia Transilvania. Mai multe detalii sunt disponibile pe site-ul nostru: www.iccv.ro/valori/.

Context european: toleranță etnică și identitate

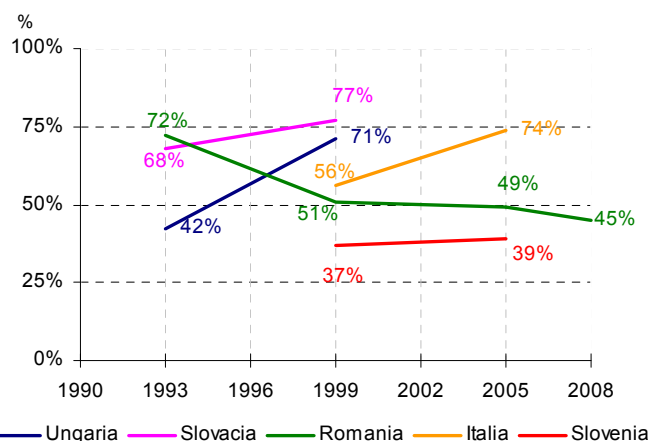
Dacă ne raportăm la valurile anterioare ale EVS/WVS, și la media europeană din 1999 (15%), în 2008 *toleranța* românilor față de imigranți/muncitori străini se află la nivele comparative (20%), mai apropiate, de cele ale populațiilor din unele țări din Europa. Deși în unele țări europene nivelele de toleranță au fluctuații minore (Spania, Suedia, Slovenia, Elveția, Estonia) în altele (Franța, Germania, Olanda) intoleranța pare a urma un trend crescător (foarte probabil stimulată de valurile de migrație masivă, de creșterea insecurității sociale legată de rateurile statului bunăstării ș.a.). Trendul în România și unele state est europene (Cehia, Lituania, Letonia) care în 1993 se plasau la nivele ridicate de intoleranță, este unul descrescător.

Dinamica ponderii celor care nu doresc vecini imigranți/muncitori străini în unele țări europene			
Țara \ Valul EVS	1993	1999	2005
Albania	10%	17%	*
Belgia	*	16%	*
Bulgaria	16%	23%	18%
Cehia	28%	19%	*
Danemarca	*	11%	*
Estonia	19%	21%	*
Finlanda	13%	13%	17%
Elveția	10%	*	7%
Franța	*	12%	36%
Germania	7%	11%	14%
Marea Britanie	12%	15%	15%
Islanda	*	3%	*
Italia	*	17%	15%
Letonia	18%	10%	*
Lituania	29%	23%	*
Olanda	*	5%	10%
Polonia	21%	25%	14%
România	33%	21%	17%
Rusia	12%	11%	31%
Slovacia	18%	23%	*
Slovenia	18%	16%	18%
Spania	7%	10%	7%
Suedia	5%	3%	2%

*lipsă date

Intoleranța față de țigani în România este pe pantă descendentă. Cu o pondere de 45% din populație în 2008 care nu dorește vecini țigani, România se apropie de valorile din 1999 ale Franței (40%), Cehiei (40%) sau Poloniei (39%). Deși nu face parte din categoria țărilor cele mai tolerante față de țigani (în 1999 de exemplu Danemarca, Suedia și Islanda ponderile erau sub 20%) România se află în 2008 la nivele inferioare nivelelor din 1999 (de exemplu Ungaria 71%, Slovacia 76%, Lituania 61%, Italia 56%) sau 2005 (în Italia 74% din populație nu ar fi dorit vecini țigani) ale unor țări europene. Este de așteptat ca sub presiunea contextelor (să nu uităm de evenimentele îndelung mediatizate din din anii precedenți) datele din 2008 referitoare la celelalte țări europene să indice că România se află mai aproape decât în trecut de media europeană în ceea

ce privește toleranță față de țigani.

Dinamici ale ponderii celor care nu doresc vecini țigani în unele țări europene

În ceea ce privește *discriminarea etnică referitoare la locul de muncă*, în cazul unei situații de deficit de locuri de muncă, românii, comparativ cu alți europeni, se poziționează mai degrabă în favoarea unei atitudini de discriminare atât în 2005 cât și în 2008 (cu mențiunea că în 2005 avem cea mai mare pondere de nehotărâți, 20%). În 2005, polonezii sunt cei mai favorabili discriminării străinilor în condiții de lipsă de locuri de muncă, în timp ce suedezii se află la polul opus.

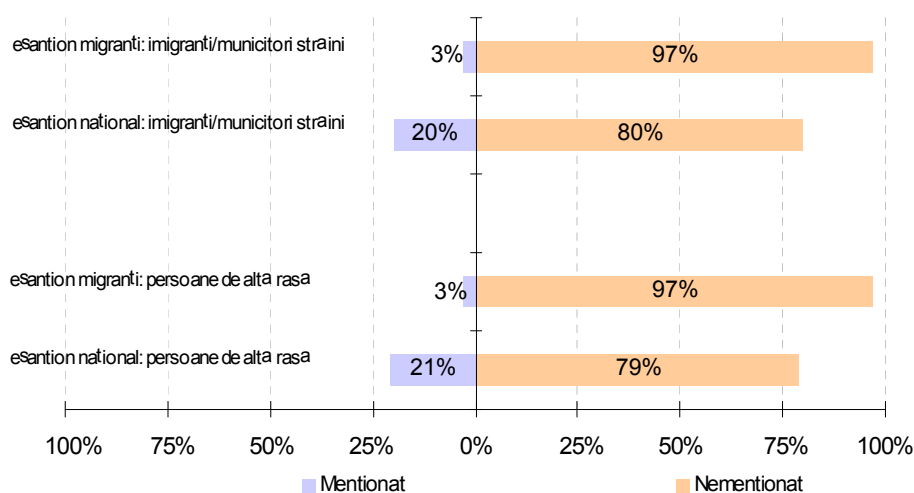
Când există puține locuri de muncă patronii ar trebui să dea întâietate ..(naționalitatea)... în fața imigranților			
	Acord	Dezacord	Indecis
Bulgaria	76%	15%	9%
Cipru	69%	19%	13%
Elveția	49%	34%	17%
Finlanda	56%	30%	14%
Franța	42%	46%	12%
Germania	56%	27%	17%
Marea Britanie	53%	36%	11%
Italia	64%	19%	17%
Olanda	42%	48%	10%
Polonia	81%	8%	10%
Slovenia	74%	15%	11%
Suedia	11%	80%	9%
România	65%	15%	20%
Medie europeană 2005	57%	30%	13%
România 2008	69%	23%	9%

Deși în diverse contexte cu toții vedem sau auzim, destul de des, că mulți se declară rușinați că sunt români, creându-se chiar un stereotip în sensul acesta, ponderea celor care se declară *mândri că sunt cetățeni români* (84% în 2005 și 86% în 2008), se află la nivele similare, cu ponderile altor populații europene (Bulgaria 81%, Cipru 92%, Finlanda 94%, Elveția 87%, Franța 88%, Germania 71%, Italia 90%, Marea Britanie 91%, Olanda 83%, Polonia 96%, Rusia 84%, Slovenia 90%, Spania 95%, Suedia 88%) conform datelor EVS 2005.

Diferențe între românii din țară și cei din străinătate

Comparațiile pe care le prezentăm în continuare reprezintă simple tendințe așa cum reies din analiza datelor. Ele constituie concluzii consistente cu ipotezele formulate pe baza teoriilor explicative existente în sociologie. Datele suferă însă în precizie datorită faptului că eșantionul de migranți de care dispunem este nereprezentativ. Între persoanele plecate din țară, ce au răspuns la chestionar, și românii din țară există diferențe notabile (semnificative) în ceea ce privește toleranța față de persoane de rasă diferită și față de imigranți/muncitori străini. Astfel în eșantionul de migranți doar 3% față de aproximativ 20% (eșantionul național, minim studii secundare) declară că nu și-ar dori vecini persoane de rasă diferită și imigranți/muncitori străini.

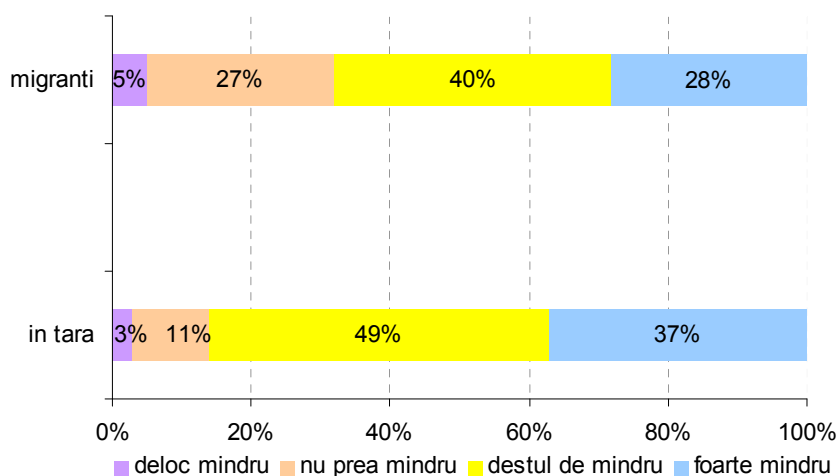
Persoane pe care nu le-ați dori ca vecini

Nota: "Non raspunsurile" și raspunsurile "Nu știu" au fost eliminate din analize

Diferențe apar și în modul de distribuție a răspunsurilor în ceea ce privește mândria de a fi român. Astfel ponderea migranților români care sunt mândri că sunt cetățeni români este mai mică decât în cazul celor rămași în țară (68% față de 86%).

Cât de mândru vă simțiți că sunteți cetățean al României?

Notă: "Non răspunsurile" și răspunsurile "Nu știu" au fost eliminate din analize

Surse de date:

Sondajul valorilor migranților

Complementar valului 2008 al EVS, echipa pentru studiul valorilor românilor a inițiat un sondaj în rândul românilor migrați temporar sau definitiv în afara țării. A realizat un chestionar incluzând o (mică) parte din întrebările EVS2008, cărora le-am adăugat câteva pachete de itemi vizând teme specifice fenomenului migrației internaționale. Am identificat migranți utilizând rețelele sociale personale, forumurile românilor de pe Internet, asociațiile de români din străinătate etc. Am vizat transmiterea chestionarului prin e-mail, autocompletarea acestuia, difuzarea sa de la un respondent la altul.

Așa cum era de așteptat, majoritatea celor 612 răspunsuri primite în perioada mai-octombrie 2008 (în fapt 5 răspunsuri au sosit în noiembrie și decembrie) provin de la absolvenți de studii superioare sau studenți. Am reținut doar 589 de chestionare, cu restul având dificultăți date de completarea online și conversa dintr-un software în altul. Ele nu constituie un eșantion reprezentativ, dar sunt suficiente pentru a oferi informații în ce privește valorile sociale ale unor grupuri de migranți. Acesta este motivul pentru care analizele pe care le realizăm se referă la astfel de subgrupuri care iau în considerare vârsta sau educația respondenților.

Fundația Soros, ASG și diferite asociații ale migranților au sprijinit proiectul.

Responsabil de număr:

Horățiu Rusu,
Catedra de Sociologie, ULBS
horatiu.rusu@ulbsibiu.ro

Pentru a primi următoarele numere ale newsletterului nostru, vă rugăm să trimiteți un mesaj la valori@iccv.ro, conținând în subiect cuvântul *subscribe*.

Cifre cheie din numerele viitoare ale Newsletter-ului:

- Jumătate dintre migranții care au răspuns la chestionar se identifică în continuare în primul rând cu zona geografică de proveniență (România, regiunea istorică, localitatea) în timp ce o treime se identifică cu zona în care locuiesc în prezent (localitate, regiune, țară). Aproximativ 15% se identifică în primul rând cu Europa și 10% cu lumea în general.
- 18% dintre românii din străinătate care au răspuns la chestionar nu ar dori vecini homosexuali
- 34% dintre românii din străinătate care au răspuns la chestionar consideră ca printre lucrurile importante pe care copiii trebuie să le învețe acasă se numără credința religioasă, 30% altruismul și, numai 3% obediența.